

REBALLS DE LA HISTÒRIA DE L'HOSPITAL DE POBRES DE BESALÚ

TURA CLARÀ VALLÈS

Llicenciada en Història

JOAN LÓPEZ CARRERA

Llicenciat en Filosofia i Lletres

Resum

L'origen de l'hospital de Besalú continua essent un misteri que la documentació encara no ens vol desvelar. L'organització i funcionament de l'hospital s'entreveu des de les primeres notícies que s'han conservat: uns administradors es van fer càrrec de les rendes de l'establiment, cobrant censal i lloguers, contractant hospitalers i metges, pagant les despeses dels malalts i de manteniment de l'edifici...

Paraules clau

Besalú, hospital, juntes de sanitat.

Abstract

The origins of the hospital of Besalú continue to be a mystery that the records have not yet been able to unveil. We can get a glimpse of what the organization and operation of the hospital was like from the initial documents that were preserved. Some administrators took charge of the revenues of the establishment, the census and leases, the hiring of hospital workers and doctors, the paying of the patients expenses and the maintenance of the building...

Key words

Besalú, hospital, boards of Health.

L'hospital de pobres de Besalú està situat entre el riu Fluvià i el Ganganell, a l'extrem sud-est d'unes terres que el comte bisbe Miró Bofill havia donat a l'antiga església de Sant Pere i Sant Andreu perquè s'hi establís un monestir de monjos benedictins. Malgrat no tenir cap notícia que documenti la creació de l'hospital sempre l'hem lligat al monestir tot i que es va construir fora del recinte monacal, entre l'absis i el claustre, un lloc poc habitual per ubicar un edifici que, es diu, formava part del conjunt monàstic.

Tots els hospitals medievals comptaven amb una església que podia estar inclosa o annexada a l'edifici. La planta de l'hospital de pobres de Besalú

és allargada precisament perquè, a l'interior, hi havia l'altar de Sant Julià i, segurament, es va voler magnificar dotant l'edifici d'una portada monumental amb detalls de burí molt similars al que trobem a la capçalera reformada de Santa Maria de Besalú. Joan Adell¹ explica: “Els hospitals urbans com era el de Besalú se situaven prop de les esglésies i eren administrats per clergues. A la Baixa Edat Mitjana es tendí a la municipalització d'aquestes institucions, que anaren situant-se arreu de la ciutat, alhora que es deslligaven de la tutela eclesiàstica”.

El monestir de Sant Pere de Besalú i l'hospital estigueren fora muralles fins al segle XIV quan aquesta fou enderrocada per bastir els nous edificis que l'augment de la població exigia. Amb la cobertura del Ganganell es va eixamplar el carrer i millorar l'accés a l'hospital i a les cases del Prat de Sant Pere.²

Les notícies que ens han arribat de l'hospital són escadusseres. L'establiment tardà de la notaria de Sant Pere (1203)³ que ens podria aportar noves de l'edifici i la desaparició dels arxius de la vegueria i de la Universitat, perduts a causa de les violències que ha patit la vila, ens ha deixat gairebé orfes de documentació. De tota manera n'hi ha prou per complicar-nos un xic la vida, ja que s'hi esmenten tres hospitals: el de Capellada, el de Santa Magdalena i l'hospital de pobres de Besalú.

Realment, només hi ha tres apunts que al·ludeixen al sani o sanis de Capellada.⁴ Mossèn Marquès comparava el sani de Capellada amb l'hospital de Pedret —una leproseria o hospital de mesells— pel fet que ambdós estaven situats als afores de la vila, en un lloc baix i a la vora del riu senzillament perquè es creia que la humitat era beneficiosa per a la malaltia. Aquestes leproseries solien estar envoltades per un mur, amb una capella de pedra a l'interior que es rodejava de petites cases de fusta disperses arbitràriament i d'un petit cementiri. La seva funció no era curar els leprosos ja que no

¹ ADELL I GISPERT, Joan. “L'Hospital de pobres de Santa Magdalena de Montblanc i l'arquitectura hospitalària medieval a Catalunya”. *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, núm. 4, 1983, p. 239-264, especialment p. 241-243.

² CLARÀ VALLÈS, Tura. “Arquitectura de transició en el Besalú medieval”. M. Vendrell; P. Giraldez (coord.). *El gòtic meridional català: cases, esglésies i palaus*. Barcelona, 2009, p. 158.

³ MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 66, núm. DCL. El rei Pere el Catòlic va concedir el privilegi de notaria al monestir de Sant Pere de Besalú, “X Kalendas Junii anno Domini Millesimo ducentesimo tercio”.

⁴ FRIGOLA, J. (coord). *Capellada. Història i evolució d'un barri de Besalú*. 2018.

en sabien, sinó que, més aviat, pretenien aïllar els malalts de les persones sanes.⁵

De l'hospital amb un altar dedicat a santa Magdalena només hi ha una notícia de l'any 1557, quan el bisbe Arias Gallego va girar la visita pastoral a la vila. L'esmentat hospital tenia 6 cambres i una renda de 6 lliures però els administradors reconeixien que una part dels censals no es cobraven alhora que asseguraven que els seus predecessors havien donat uns comptes satisfactoris.⁶ El visitador del bisbe, segurament, va inspeccionar l'altar que hi havia adossat a la paret de sota l'escala de l'hospital de pobres de Besalú, iniciant d'aquesta forma una polèmica amb l'abat del monestir de Sant Pere.

HOSPITAL DE POBRES DE BESALÚ, MUNICIPAL O BENEDICTÍ?

Quan el bisbe Miró dotà el monestir de Sant Pere li atorgà els molins i molinars d'ambdues bandes del riu i li donà el cementiri "d'aquest castell i de la vila de Besalú i dels vilars que hi ha al seu entorn de tal manera que ni els clergues, ni els laics, ni els homes majors ni els menors, no tinguin cap llicència de sebollir en un altre cementiri, ni a la vila, ni en qualsevol altre lloc, llevat per aquells [homes i llocs] que depenen de Santa Maria de Ripoll", i va fer constar que la donació de les terres i privilegis era "per l'auxili dels monjos i els pobres".⁷

El dret d'enterrament que li fou atorgat es va anar reduint de tal manera que l'abat Pere va demanar permís al rei Alfons d'Aragó per poder construir damunt les terres de l'antic cementiri anomenat del Prat (1171).⁸ Amb els anys, l'església de Sant Vicenç va usurpar els dret d'inhumar els albat i els

⁵ MARQUÈS, Josep Maria. "Els hospitals de les comarques gironines". Reventós i Contí (dir.). *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 119-121. www.pedresdegirona.com/hospitals.htm#pn2 [visitada per última vegada 26/09/2018]. Vegeu l'apartat Documents: Hospital de Capellada núm. 1, 2 i 3.

⁶ Vegeu l'apartat Documents: Hospital de la Magdalena.

⁷ BOLÓS MASCLANS, Jordi. "Fundació i dotació del monestir de Sant Pere de Besalú". *Catalunya Romànica*, vol. IV, p. 190.

⁸ MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colecció diplomàtica*, vol. XV, p. 379, núm. MMCCXLVI.

difunts que morien a l'hospital sense fer testament, i l'abat del monestir va haver d'iniciar un plet per recuperar-lo.⁹

La propietat dels molins també fou motiu de disputes. Sequestra explica que l'abat Joan Tormo va iniciar un plet per recuperar els drets que tenia sobre el rec i els molins i que en va sortir victoriós.¹⁰ De fet la propietat dels molins va quedar dividida en dues meitats, una per a l'abadia i l'altra per al municipi. Les despeses i els beneficis també es repartien a parts iguals.

I l'hospital? Els estudiosos han volgut veure l'inici de l'establiment en les paraules “per l'auxili de monjos i pobres” de l'acta de fundació, però, de moment, no es conserva cap referència directa de l'hospital fins a la de l'any 1212.¹¹ De tota manera, si l'hospital fou realment la materialització d'un deure o privilegi del monestir, abans de l'esmentada data ja s'hauria municipalitzat el servei.¹² De fet tots els documents que tenim del segle XII ençà són, sobretot, de deixes o llicències per captar llevat de dos documents recollits al segle XVII però datats al XIV que poden tenir un origen un xic sospitosos. Vegem-ho.

Monsalvatje,¹³ a la seva extensa obra sobre el comtat de Besalú, recull unes memòries que foren fetes i signades per l'abat Guardiola el 10 de gener de 1616 per demostrar que el monestir tenia el dret de visita de l'altar de Sant Julià de l'hospital de pobres de Besalú. Les memòries fan referència a dos documents que diu va trobar quan ostentava el càrrec de visitador de l'ordre

⁹ SEQUESTRA, Armand. *Sant Pere de Besalú: abadia reial de la Congregació benedictina claustral tarraconense*, Barcelona, 1934, p. 84, esmenta que l'abat Joan Tormo (1555-1573) s'adona que l'església parroquial li ha manllevat el dret d'enterrar els infants i inicia un plet que guanya així com el de soterrar els difunts intestats que moren a l'hospital. Anys més tard, cap al 1826, el canonge Josep Rolf, en un informe per a l'estudi d'unió de la canònica besaluenca amb la d'Ullà (Biblioteca de Catalunya, Ms. 2558 *Memorias o Estado de la Insigne y Real Iglesia Colegial de la villa de Besalú*), esmenta que hi va haver una sentència dictada el 12 de les calendes d'agost (21 de juliol) de 1235 favorable a Sant Vicenç de Besalú (sufragània de Santa Maria) sobre els drets de sepultura, processons i cementiris, i que “*en 30 de mayo de 1626, el monasterio suspendió comer en el refectorio en cuaresma y adviento, destinando las rentas que servían para ello a los gastos del pleito que seguían en Roma con el prior y canónigos sobre derechos de sepultura, procesiones y sermones de cuaresma, como parece del catálogo de los abades de dicho monasterio sobre el abad Fontanella*”.

¹⁰ SEQUESTRA, Armand. *Sant Pere de Besalú: abadia reial de la Congregació benedictina claustral Tarraconense*, Barcelona, 1934, p. 84, l'abat fou Joan Tormo (1555-1573).

¹¹ Document núm. 1 de l'apartat Documents de l'hospital de Besalú.

¹² Vegeu nota 1.

¹³ Vegeu l'apartat documents de l'hospital de pobres de Besalú, núm. 17.

(1599) en “un llibre molt vell” guardat a l'abadia de Sant Pere de Besalú.¹⁴ L'escrit de l'abat Guardiola apareix just quan la col·legiata de Santa Maria de Besalú, de la qual depenia la parroquial, passava per un moment de gran feblesa.

L'any 1592, el papa Climent VIII (1592-1605), accedint a una petició de Felip II,¹⁵ dictà una butlla que abolia l'orde de canonges regulars de Sant Agustí de Catalunya i de tot el regne d'Aragó. El rei volia reformar i enfortir les estructures eclesiàstiques de la frontera francesa per combatre les doctrines dels hugonots que el nou rei francès estava expulsant del seu regne. Per això va sol·licitar i aconseguir del Sant Pare la creació d'un nou bisbat a Solsona.¹⁶ Dotze dies més tard de dictar-se la butlla, s'ordenà als canonges que es possessin sota l'autoritat del bisbe diocesà corresponent. Una de les canòniques suprimides fou la de Santa Maria de Besalú, si bé el prior comendatari, Miquel Tormo, va continuar en el càrrec fins a la seva mort, ocorreguda l'any 1598.

La canònica besaluenca va perdre les llicències de predicar i confessar, així com de la capacitat de visitar i rebre les rendes que les sufragànies li aportaven i que, malgrat que havien d'anar a parar a Roma, finalment, se les va quedar el bisbe de Girona.¹⁷ La universitat de Besalú i els canonges de Santa Maria feren una tria de documents recollits en un plec que anomenaren

¹⁴ MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 393-396, núm. MCCCXXVII.

¹⁵ El canonge Rolf a *Memorias o Estado...* esmenta que el procés per la secularització dels monestirs i canongies de l'orde de Sant Agustí fou proposada per primera vegada l'any 1570.

¹⁶ El bisbat es va crear l'any 1593 a partir de parròquies de la Seu d'Urgell i Osona. El desmembrament del bisbat d'Osona va provocar que les rendes de l'arquebisbe minvessin i per compensar-lo li va donar les rendes de Santa Maria de Besalú.

¹⁷ El papat s'havia reservat les rendes de Santa Maria contra la voluntat del prior Tormo i dels jurats de la vila. Per això, els besaluencs anaren a veure el bisbe de Girona per demanar-li que els retornessin els drets retirats ja que creien que era de justícia. La petició no es va resoldre a satisfacció del poble ja que per una banda el bisbe volia les rendes per poder bastir el seminari que la contrareforma havia ordenat crear, i per l'altra, el rei les va donar a l'ardiaca de Vic que havia perdut els beneficis de moltes parròquies que s'integraren en el nou bisbat de Solsona (1593). Els besaluencs dugueren el cas a l'arquebisbat de Tarragona que va sentenciar a favor del rei i de l'ardiaca de Vic, i com que no es van conformar amb el resultat van apel·lar al Vaticà. En una sentència de 17 de novembre de 1603, recollida pel canonge Rolf a *Memorias o Estado...*, es va declarar que la intenció del papa només havia estat canviar l'estat de regular a secular i que per tant la canònica no havia de perdre cap dret. Però el tema s'havia embolicat massa i s'hagué d'esperar la sentència de Rota que va lliurar les execucions el 16 de juny de 1616. Aquest mateix dia, Anton Quer fou elegit prior de l'antiga canònica. El rei, complint la sentència, atorgà una pensió vitalícia a l'ardiaca de Vic. Malgrat que la sentència li va ser favorable Santa Maria mai va acabar de recuperar el dret de visita a les sufragànies.

Llibre de privilegis del Priorat, “per defensar les immunitats, preeminències i exempcions de la canònica”¹⁸ i demostrar l’antiguitat d’una església que, fins i tot, havia estat seu d’un bisbat.

És en aquest context de pèrdua de poder de la canònica, que el visitador Guardiola *troba* dos documents datats els anys 1336 i 1344¹⁹ que utilitza per reivindicar el dret del monestir a visitar l’altar de Sant Julià de l’hospital. Les dues notícies de l’esmentada memòria són un intent de recuperar un dret de visita d’un espai que estava sota la tutela de la universitat.

La visita girada pel bisbe Arias Gallego a l’altar de la Magdalena va iniciar un enfrontament entre l’abadia i el bisbat sobre el dret de visita de l’altar de Sant Julià de l’hospital, una controvèrsia que es va allargar en el temps, ja que el 26 de març de 1639 el bisbe de Girona va anul·lar les llicències per predicar en l’esmentat altar que Domènec Vilalta Op. havia demanat a l’abat de Sant Pere. El bisbe també ordenava als jurats de la vila que no deixessin predicar a ningú a l’hospital sense la seva llicència expressa. Els bisbes van intentar refredar els ànims i a les visites pastorals que es van fer a partir d’aquest moment procuraven no entrar a la capella de Sant Julià. A voltes, però, s’intentava i quan això succeïa, l’abat es palplantava davant la porta de l’hospital i recordava al visitador del bisbe que la capella i l’hospital estaven sota la seva jurisdicció.²⁰

ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT DE L’HOSPITAL DURANT ELS SEGLES XVI-XVIII

No tenim notícies, de moment, que expliquin com funcionava l’hospital abans del segle XVII. No obstant això, podem assegurar que la institució va acumular un cert patrimoni mitjançant deixes i donacions que foren

¹⁸ PONS I GURI, Josep M.; PALOU I MIQUEL, Hug. *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú. (segles X-XV)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2012, p. 11.

¹⁹ Els documents narren com la Universitat de la vila del segle XIV, a toc de trompeta, anava a l’abadia per suplicar al pare abat que nomenés un nou hospitaler. Els estudiosos hi veuen un altre indicatiu que l’hospital era una fundació benedictina sense tenir en compte que si aquest fos el cas hi hauria més documents esmentant la súplica de la Universitat besaluenca. Per altra banda quan es va declarar la pesta negra (1349) els besaluencs no s’adreçen a l’abat, sinó que demanen permís al bisbe per poder captar. SEQUESTRA, Armand. *Sant Pere de Besalú: abadia reial de la Congregació benedictina claustral tarraconense*. Barcelona, 1934, p. 57, assenyala que l’abat que rebé la petició era Berenguer de Sant Esteve.

²⁰ MARQUÈS, Josep Maria. “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.). *Historia dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 121.

gestionades per uns administradors o procuradors nomenats pels jurats de la vila.²¹ De fet la primera notícia que tenim és del 26 de febrer de 1212, quan Pere Ponç donà a l'hospital una vinya en el lloc de Cabanyils de la parròquia de Lligordà, on, durant tot el segle XIII, els administradors de l'establiment benèfic anaren establint pagesos. L'hospital també rebé en herència diverses cases i horts a la mateixa vila de Besalú i diners en metàl·lic que els hospitalers gestionaren segons dictaven les necessitats dels malalts.

Els episodis de pesta negra del segle XIV van migrar demogràficament i econòmica la vila de Besalú. L'hospital de la vila hagué de sol·licitar al bisbe llicència per captar²² mentre es recuperaven els censos en una situació de precarietat que es va allargar fins a les acaballes del segle XV. En els testaments dels preveres Antoni Fàbrega de Besalú (1545) i de Guerau Masó de Cannat del bisbat de Clermont (1555) que servia a Beuda hi trobem dues deixes per fundar dos llits a l'hospital de Besalú.²³

A partir de 1679 podem trobar algunes anotacions en el llibre de clavaria de la universitat de Besalú²⁴ que aporten algunes notícies sobre l'hospital, però són les actes de 1708, 1709 i 1710²⁵ les que donen els indicis necessaris per saber com funcionava l'hospital.

El dia de l'Epifania, el 6 de gener, de cada any, un cop elegits els nous jurats que havien de dirigir la vila, es nomenaven els receptors, baciners i procuradors de les entitats que tenien cura del teixit social de Besalú: l'obra de Sant Vicenç, la Pia Almoina, algunes confraries... i l'hospital de pobres.

La universitat de Besalú procurava que cada any es canviessin els administradors i procuradors de l'hospital, però, no sempre va ser possible. De tota manera foren els procuradors els que ostentaren durant més temps el càrrec, especialment si havien de seguir alguna causa.

²¹ MARQUÈS, Josep Maria, a "Els hospitals de les comarques gironines" esmenta un qüestionari ordenat pel bisbe Tomàs de Lorenzana i l'alcalde major de Girona Joaquim de Villauví i de Pontozo (1772) on els administradors de l'hospital de pobres de Besalú reconeixen tenir un capital de 650 lliures amb unes rendes anuals de 77 lliures i 18 sous, que cobren censos i lloguers i tenen algun domini, i que reben almoines alhora que es paguen els serveis de metge, cirurgia i les medecines.

²² Arxiu Diocesà de Girona, llicències Q-3 (1411-1442) f. 52v. (1417) i f. 182 (1447), i Q-5 (1457-1501) f. 145v (1478) i f. 168 (1480).

²³ Arxiu Diocesà de Girona, Ing. 241 II Desp. 229 II i Ing. 147 II. Desp. 99 II respectivament.

²⁴ Arxiu Municipal de Besalú, llibre de clavaria (01.03), 1679- 1753.

²⁵ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes (1707-1710). De fet són fulls d'actes no successives i recosides en un plec que se salvaren dels assalts que la vila ha viscut en diverses ocasions.

No poques vegades, es nomenaren dones pel càrrec d'administrador, sobretot en èpoques de guerra o pestes quan el nombre d'homes migrava. En aquests casos s'escollien les mullers dels jurats de l'any en curs, per exemple Teresa Gafas, esposa de l'apotecari Jacint Gafas i Magdalena Viader, esposa del paraire Sebastià Viader, jurat en cap i jurat segon respectivament de l'any 1709, o Teresa Albert i Serra, muller del notari Anton Albert²⁶ i filla del doctor en lleis Genis Serra, que havia estat procurador de l'hospital l'any 1679, i Anna Dalfó, esposa de l'advocat Ramon Dalfó,²⁷ jurat en cap i jurat segon, respectivament, l'any 1713.

L'economia de l'hospital també estava relacionada amb la sotsvegueria. Tots els sotsveguers, quan juraven el càrrec es comprometien a no molestar els traginers i comerciants que duïen la insígnia amb les armes de la vila i a pagar una multa de 100 lliures cobradores pels obrers de l'Obra de Sant Vicenç si ho contravenien. El mateix jurament els obligava a parar casa per a ells i la seva família a Besalú mentre exercissin el càrrec o pagar una indemnització de cent lliures cobradores pels administradors de l'hospital de Besalú que s'havien de fer efectives, en el termini d'un mes, a la casa del comú de Besalú.

Es dona el cas que el sotsveguer Joan Baptista Miquel no va voler parar casa a la vila comtal i tampoc va voler pagar la fiança. La universitat va nomenar Pere Homs, passamaner de la vila, procurador de l'hospital i se li avançaren uns diners perquè activés una causa a la Reial Audiència contra el sotsveguer. Alguna gestió es devia tòrcer o no la va saber encaminar prou bé perquè el 4 d'agost de 1708 els membres de la universitat "sens nota de infamia han revocada la procura que com a Protectors, governadors, y generals administradors del hospital de pobres tenen feta y firmada al dit Joan Pere Homs ab acta publica en poder del notari i secretari avall escrit al 19 de desembre de 1706 "i se li va exigir que en un termini indicat passi lleal" y legal compte de lo que haverà pagat i cobrat tot lo temps haurà tinguda desa

²⁶ Anton Albert, notari de les notaries reial i apostòlica de Besalú. Quan no és elegit per al càrrec de jurat en cap, exerceix de secretari o clavari de la Universitat. Fou elegit síndic pels besaluencs per anar a donar obediència a l'arxiduc Carles a Barcelona. També l'elegiren per parlamentar amb les tropes franceses comandades per Noailles i Fiennes, i les filipistes conduïdes per Gregori Mates, el marquès de Bonnàs... Fou l'encarregat de buscar els diners necessaris per treure de la presó de Perpinyà els jurats i curats que els francesos s'havien endut de la vila l'any 1711. Morí l'any 1714.

²⁷ Miquel Falcó fou doctor en lleis. L'any 1704 fou nomenat per Felip V oïdor de comptes de la Generalitat per cobrir una de les places de nova creació (1701). Dos anys més tard, l'arxiduc Carles anul·là aquesta plaça. En el testament va fer una deixa perquè el seu germà Vicenç construís el retaule de la capella dels Dolors de Sant Vicenç de Besalú.

procura de las rendes del dit hospital als honorables Jacinto Gafas apotecari i Nicolau sabater oïdors de comptes de la present vila de Besalú per est efecte degui i anomenats”.²⁸ En el mateix acte de revocació es va nomenar un nou procurador, Rafael Cruset, que tingué com a prioritat fer efectiva la fermança del sotsveguer. Per això, a instancies del senyor Falcó, advocat de la universitat, retirà l'expedient anterior per iniciar-ne un de nou, i es presentà davant la casa que Joan Baptista Miquel tenia a Lladó, acompanyat del notari Miquel Subirós i altres membres del consell de la universitat de Besalú amb lletres de la Real Audiència per fer efectiu el pagament.²⁹

Els apotecaris també intentaven deixar clara la relació que tenien amb l'hospital. Així Jacint Gaffas va fer un contracte amb la universitat per “administrar la medicina als pobres del hospital donant aquella per la mitat del que fera taxat lo memorial o bé per lo col·legi de Gerona o bé per lo protomèdich o son lloctinent i, si per ventura, vingués a parar botiga en la present vila altre apotecari que no li pugan de llevar dita administració de medicina per donar-li a altre preu per preu”.³⁰

Les rendes obtingudes del cobrament dels lloguers dels horts,³¹ d'unes cases prop de Sant Vicenç,³² de pensions de particulars³³ i de diversos censals

²⁸ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes (I.1.1) 4.

²⁹ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes (I.1.1) 4. *Die 3 Febrer 1709*. “[...] atès que pocs dies ha se anà en casa de Batista Miquel, pagès de Lladó, en lo trienni pròxim passat sotsveguer de Besalú, a instancia de Rafel Cruset com a administrador de l'Hospital de pobres de la present vila, a fi de executar-lo per la quantitat de 100 lliures aplicadores al hospital de pobres de la present vila per no haver aquell fet sa habitació en la present vila com avia promès ab lo acte de seguretat de son ofici de sotsveguer y que dit Joan Baptista Miquel no obstant de ser en presencia del magnífic Josep Pujol, jutge ordinari de la present vila i vegueria de Besalú y en dit nom aportant veus de veguer i sotsveguer de dita vegueria per falta d'aquells, dit Joan Baptista Miquel tractà malament de paraula als dits Rafel Cruset i al senyor Miquel Suviras notari y juntament a tot lo consell dient moltes paraules injurioses tan contra el comú com contra dels habitants particulars de la present vila, que persò se procesca criminalment contra dit Joan Baptista Miquel com sie trobat de rahó y justícia y axis tots maimés y conformes son de vot i parer que si procesca com dalt ha dit”.

³⁰ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes (I.1.1) 4.

³¹ Arxiu Municipal de Besalú, llibre del Cadastre de 1732 (I.3.3.2)4 i de 1767 (I.3.3.2)3. Les terres dels horts que foren classificades com a terres de primera, segona i tercera qualitat. Aquests horts havien de pagar al cadastre tres rals i 14 diners anuals. Segons el cadastre de 1732 l'hospital tenia dos horts prop dels molins, un a 200 passes de la vila i un altre a 250 passes. El cadastre de 1767 augmenta a cinc els horts propietat de l'hospital, dos dels quals estaven prop del pont.

³² Arxiu Municipal de Besalú, llibre del Cadastre de 1732 (I.3.3.2)4 i de 1767 (I.3.3.2)3.

³³ Arxiu Diocesà de Girona, documents de l'hospital de Besalú, 3.025. Comptes de Besalú (1786-1823).

que la universitat pagava,³⁴ eren suficients per pagar els hospitalers, els metges, les medicines, l'aliment dels malalts, l'amortalladora dels difunts, les misses a l'altar de Sant Julià, les obres necessàries per al manteniment de l'edifici...

ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT DE L'HOSPITAL DURANT ELS SEGLES XIX I XX

La documentació fa un altre salt fins a arribar al segle XIX, quan trobem algunes dades curioses com l'acta de 20 de juny de 1815³⁵ que parla del preu de les carns que s'havia estipulat diferent segons qui fos el comprador, els soldats l'aconseguien a un preu molt inferior al que havien de pagar la gent de la vila que també es queixava que, degut al cost de la vianda, els malalts pobres no es podien fer el caldo que els calia per alimentar-se.

El funcionament de l'hospital, però, no havia canviat i continuava regentat per dos o tres administradors nomenats per l'ajuntament³⁶ i un procurador causídic amb poder per cobrar i pledejar. De tant en tant, però, seguint les exigències dels temps i les epidèmies, s'ordenava crear una Junta de Sanitat i l'hospital passava a estar sota les seves ordres. Així, el 8 de setembre de 1821, Francesc de Zafont, regidor degà que, per absència de Josep Garau feia d'alcalde, Domènec Buada i Simon Armada, en assabentar-se d'una epidèmia que "*aflige a los habitantes de la ciudad de Barcelona y Barceloneta*" decidiren aplicar el capítol 4 del decret de 23 de juny de 1813 que permetia instal·lar una Junta de Sanitat i van nomenar vocals Josep Garau, Nicolau Coromina, Jaume Picola, prevere; el doctor Antoni Sabater, el cirurgià Pere Llorenç i el secretari de l'ajuntament Abdó Julià i Boy.

El darrer alcalde major de la vila comtal, Alejandro Martínez Azpeitia (1826-1835) també va organitzar una junta de sanitat per ordre del governador militar de Figueres quan es va saber que el còlera morbo havia arribat a

³⁴ Arxiu Municipal de Besalú, llibre de Clavaria (01.03) 1679- 1753.

³⁵ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes, 1815-1832.

³⁶ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes, 1815-1832, el 14 abril de 1825 foren nomenats administradors els regidors Carles Tió, Bonaventura Biern i síndic personer de la vila Miquel Roura, mentre que el càrrec de procurador recaigué en Joan Baptista Tió.

Marsella i s'escampava pel país veí que només va funcionar mentre el còlera va estar present.³⁷

La responsabilitat de les juntes era procurar per la salut dels vilatans i relacionar-se amb l'administració i pel que sembla les dues tasques les feren a gust dels governadors com explica l'acte del primer dia de l'any 1850,³⁸ reunits en ple l'alcalde i regidors, es llegeix un ofici del governador civil en presència dels senyors Joaquim Ventura i Josep Aulet, administradors que foren de l'hospital. El governador els cessa del càrrec alhora que *“les da las más expresivas gracias en justo reconocimiento de los servicios por los prestados en favor de la humanidad”*. Un cop acabada la lectura es va nomenar la nova junta, president l'alcalde Joan Ros, els regidors Ventura Gusinyer i Joan Figueres, i el prevere Salvador Salvador, i els metges Joaquim Llaudes i Pere Llorens.

El governador de la província mana fer una enquesta (1853) sobre els locals de beneficència i hospitalaris de la demarcació per saber quins s'ha de suprimir o si se n'ha de crear de nous. Els besaluencs responen que la vila està en un *“punto céntrico de Olot, Gerona y Figueras, y que su travesía desde la frontera del reino vecino en la parte del Norte hasta la parte del mediodía, existe una distancia de más de ocho leguas [...] en esta villa han tenido que pedir albergue todos cuantos enfermos y párvulos han pasado por la Santa Casa de Beneficencia de la capital de la provincia de suerte que la villa es la palanca de cuantos desvalidos pasen para la hospitalidad, no solo de Gerona, sino y también de Barcelona”*. Que la seva creació és de temps immemorials, que viu de rendes pròpies i algunes almoines, i que actualment han confiat l'administració a la Junta de Beneficència.

L'any 1854 es detecten alguns casos de còlera morbo a Barcelona i el governador civil fa publicar una circular per advertir als ajuntaments que cal preparar-se per si la malaltia arribés a la província. L'ajuntament de Besalú celebra una reunió extraordinària amb les juntes de sanitat i beneficència. *“Después de varios debates se notó que con la caridad voluntaria nada se podría hacer siendo entre otras*

³⁷ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes, 1815-1832, f. 190. *“En la villa de Besalú a los 3 de diciembre de 1831, convocado el ayuntamiento en sala capitular por el don Francisco Riera, Pedro Soler, Pedro Labrús, Joaquín Hortuna, Buenaventura Valer regidores, Francisco Verdaguer, diputado, José Guisñer, síndico procurador y Juan Prat, síndico personero dijeron que con arreglo a la orden el Excelentísimo señor gobernador de Figueras, de fecha de 19 de octubre próximo pasado para la instalación de una Junta de Sanidad, relativamente para prevenir no se introduzca en este país el cólera morbo que tanto aflige en otros reinos, debían crear como crearon dicha junta nombrando para el desempeño de ella a los señores D. Alejandro Martínez Azpeitia, alcalde mayor presidente, a don Esteban Basols, cura párroco, al susodicho don Francisco Riera, regidor decano, al doctor en medicina don Pedro Llorens y a don Francisco de Zafont, hacendado, procediéndose en un todo a lo prevenido en dicha orden y que se les haga saber.”*

³⁸ Arxiu Municipal de Besalú, llibre d'actes, 1850-1851, f. 393, primer de gener de 1850.

*causas la mayor, de que en esta villa carece de propietarios y de capitalistas comerciantes e industriales y en vista de todo y como ya estaban presentes un número considerable de mayores contribuyentes reunidos votaron aumentar el plazo de consumo recaudándolas sin retribución alguna las mismas juntas.*³⁹ No hi ha cap dada que ens permeti saber si la vila fou atacada per la malaltia o si la pogueren esquivar.

L'economia de l'hospital, però, era cada cop més precària i s'ordena fer inventaris cada cop que hi ha renovació de càrrecs. El primer datat a l'any 1867 comença "*El edificio hospital titulado de San Julián de esta villa, se halla inscrito en el registro de la propiedad de este partido, la posesión de dicho edificio en el tomo 81, folio siete, finca número 147 letra A. Olot, 30 setiembre de 1867, Agustín Basols. El documento original se halla en el archivo de este hospital que se halla en poder del cura párroco de esta villa*".⁴⁰

De mica en mica es va veure que les rendes no donen per pagar els hospitalers i es decideix obrir-lo quan hi ha algun malalt sense família que el pugui cuidar o com a casa de cures quan hi ha una desgràcia. L'única anotació que hi ha a les actes de violència domèstica és per assenyalar que les dones que ostenten el càrrec d'administradores no saben fer la feina per a la qual han estat triades i l'11 de novembre de 1880 atès el "*deplorable estado en que se halla el edificio del hospital de esta villa así como la asistencia y recursos que en el mismo pueden encontrar los desgraciados que en él deben acogerse*", l'ajuntament autoritza que dues germanes de la Caritat es facin càrrec de l'assistència dels malalts que estiguin allotjats a l'hospital. Arriben a la vila les germanes Josefa Farrero Jordana, de 36 anys i natural de Lleida; Carme Sala Cruells, de 24 anys de Sant Boi de Lluçanès; Francesca Rodríguez Ferrer, de 24 anys, de Castanyadell, i Margarida Pujol Pujol, de 23 anys, natural de l'Estany, que ocuparan el pis que hi havia sobre l'hospital. Dues d'elles es faran càrrec de tots els malalts de la vila, els que hi pugui haver a l'establiment i els que romanen a les seves llars.⁴¹

³⁹ Arxiu Municipal de Besalú, llibre actes 1853-57, f. 493 i 394r.

⁴⁰ Vegeu apartat documents, inventari de 1867.

⁴¹ Aguilar Navarro, Mariano. "Historia de la Casa de Besalú". *Historia de la Congregación de las hijas del SSmo. e Inmaculado Corazón de María*. Barcelona, 1909, p. 537-546. Arxiu Municipal de Besalú, llibre actes 1853-57, f. 572r i 573. 10 de novembre de 1857. A Besalú, hi ha hagut la creença que les germanes del Cor de Maria van establir una escola per a nenes als baixos de l'edifici de l'hospital, però no és cert. De fet quan les monges arriben a la vila, demanen l'edifici de la casa de l'abadia, la casa del claustre, per organitzar el seu convent i l'escola de nenes. L'Ajuntament de Besalú dona els permisos necessaris per facilitar la instal·lació de les germanes a la vila, amb dues condicions: que elles es fessin càrrec de les despeses de rehabilitació de l'edifici del claustre i que ensenyin gratuïtament a totes les nenes de la vila "*todo lo concerniente a labores del sexo femenino, previos, sin embargo, todos los requisitos legales y el permiso de todas las autoridades así Civiles como eclesiásticas*".

L'arxiu de Besalú torna a tenir un nou buit documental fins l'any 1906 quan se sol·licita que les germanes franciscanes es facin càrrec de l'assistència dels malalts allotjats a l'hospital o a les seves llars. Per això es confeccionen un *Reglamento del santo hospital de Besalú*, un *Reglamento de la comisión benéfica de señoras del santo hospital de Besalú* i un projecte de *Reglamento que la junta del santo hospital de esta villa formula para el régimen de las hermanas religiosas franciscanas albergadas en dicho hospital de acuerdo con la superiora de las mismas*. El 23 de novembre de 1906, es crea, també, una administració especial dels béns propis de l'hospital municipal de la vila.

L'expedient de formació dona algunes dades interessants. L'hospital mantenia, encara, algunes làmines de les esmentades l'any 1867 i es demana que l'establiment benèfic gaudeixi íntegrament del benefici que puguin produir així com de totes les deixes i donatius que els particulars aportin amb total independència de la caixa municipal. S'acorda que tots aquests diners siguin administrats per una junta especial composta per quatre vocals nats que estarà presidida per l'alcalde mentre que el rector de la vila exercirà les funcions de vicepresident, els altres vocals seran el metge titular del municipi, el secretari de l'ajuntament i un vocal de l'ajuntament triat per aquest i, a més a més, hi haurà dos vocals més que seran dos veïns de reconeguda honestedat triats per ternes per l'alcalde i el capellà. La junta havia de passar comptes els dies 30 de juny i 31 de desembre de cada any i durant el mes de desembre s'havia de presentar un inventari dels béns mobles propis de l'establiment benèfic.

La documentació ens torna a deixar orfes fins passada la guerra civil. Llavors l'hospital ja no exerceix de casa de cura, l'edifici ha quedat obsolet i l'ajuntament determina donar-li un altre ús.

FUNCIONAMENT DE L'HOSPITAL DE POBRES DE BESALÚ EN TEMPS DE GUERRA

L'hospital de Besalú era un centre on només es tenia cura dels malalts pobres de la vila. En temps de guerra, però, el concepte canviava i s'acceptaven altres malalts o ferits de fora de la vila.

Els soldats malats romanien a l'hospital de la vila fins que trobaven un altre hospital que en tingués cura, per això a les anotacions en l'únic llibre de clavaria que es conserva veiem que contínuament s'esmenten "bagatges de soldats malats", és a dir, es paguen les despeses de conduir els malalts a

un altre hospital. La primera anotació que trobem és un llistat que el clavari intitula *Compte del que jo Joan Baptista Noguera en lo corrent any de 1705 clavari de la Universitat de la vila de Besalú pagaré per compte de la dita Universitat per lo servei del Rei nostre Senyor Carlos Tercer (que Déu guarde) comensant als 26 de setembre de 1705, és un apunt de 18 lliures gastades des del 14 de maig fins al 13 d'agost per passar soldats malalts a altres indrets, també anota que es pagaren 5 lliures, 16 sous i 8 diners a l'apotecari Gafas per "les medicines se li han preses per dits malalts".⁴²*

Durant el setge de Girona de 1711, les tropes franceses tingueren a Besalú un campament de rereguarda on van habilitar un hospital de campanya atès que el de la vila no tenia prou capacitat. Els besaluencs foren obligats a mantenir l'esmentat hospital francès ja fos subministrant medicines, pa, llenya o amb "dos olles grans i tres cànirs se han comprades per lo hospital del Rey". L'hospital francès estava regentat per una hospitalera, francesa, pagada amb diners de la vila que havia de tenir cura dels soldats malalts que estaven acampats a la vila o que emmalaltien o ferien lluny de Besalú. En els darrers casos la universitat, a més, havia de pagar els bagatges d'anar-los a cercar allà on calgués.

La tropa francesa es va retirar de Besalú durant el mes de maig de 1711, deixant rere seu "moltes malalties i moríran molts; y lo matex fou per tots los paratges ahont estigué campada dita tropa francesa qui y havia paratges que no tocavan a mort per tors per espantar malalts y comú; tant era lo mal calt y febre maligna apagadís que hi havia casa que tots ne passaren".⁴³ L'hospital de pobres de la vila no donava l'abast! El nombre de malalts i difunts augmenta de forma alarmant, la vila perd en tres mesos més de 160 habitants per culpa de la malaltia. Les tropes austriacistes que reocupen la vila tampoc gaudeixen de bona salut i, a finals de 1712, les despeses per bagatges per dur soldats malalts a Olot, Serinyà, Argelaguer o Tortellà puguen considerablement.⁴⁴

Francesc de Mir⁴⁵ esmenta que durant la Guerra Gran fou molt utilitzat per les tropes, però, de quina manera? És molt possible que de la mateixa com ho havien fet en el decurs de la guerra de Successió. Els comptes de

⁴² Arxiu Municipal de Besalú, llibre de Clavaria (01.03), 1679-1753.

⁴³ CONSTANS, LLUÍS G. "Una crònica inèdita de la Guerra de Sucesión". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 5, 1950, p. 94.

⁴⁴ CLARÀ VALLÈS, Tura. *Al servei del rei, però qui?* Amics de Besalú, 2015, p. 73, 74 i 82

⁴⁵ MIR DEL POZO, Francesc J. de. *El Centre històric de Besalú*. Olot, 1995, p. 194.

Simon Escatllar parlen d'adobs que es fan a la teulada, al pati gran i a les portes, dels canvis d'hospitalers per defunció dels anteriors, de les despeses de medicines i metges, del cobrament de les rendes i censals, però no fan cap referència directa a l'esmentada guerra.⁴⁶ Tampoc tenim cap referència sobre el funcionament de l'hospital durant la guerra del Francès llevat que, novament, en els comptes hi ha despeses "per les obres fetes a l'hospital de mestre cases, fuster, guix calcs, ferramenta i demás a Pere Figueres, Josep Dilmer, Francisco Duran i a Vicens Manyach per 150 teules ab los ports, que los francesos trencaren i a Joan Coll per les portes fetes per ordre de Simon Armada i Pere Masbernat", administradors del dit hospital, "que foren cremades pels francesos".⁴⁷

Els últims apunts que tenim del funcionament de l'hospital besaluenc durant les guerres són de la darrera carlinada. Joan Viñas i Sánchez,⁴⁸ nat a Sant Andreu de Palomar el 15 d'octubre de 1853, va ser cridat a quintes el 9 de febrer de 1874 i com que els pares no pogueren reunir els diners necessaris per pagar la redempció s'hagué d'incorporar al Regiment d'Infanteria de Cadis, núm. 17, amb seu a Berga. Entra en acció per primera vegada el 13 de juliol del mateix any a Castellfollit de la Roca, on cau greument ferit per una bala que li va travessar el pit. Un company d'armes el va recollir i el va dur sobre les espatlles fins que el va poder dipositar en un carro que el va conduir a l'hospital de Besalú on el van abandonar, mig mort, quan s'adonaren que els carlins estaven a punt d'entrar a la vila. Joan explica que va sentir en diverses ocasions com els carlins discutien sobre el seu futur que el previngueren i que per això es va negar una vegada rere l'altra a ser extremunciat perquè un cop rebut el sagrament seria afusellat, fins i tot les dones de la vila van haver d'impedir, en alguna ocasió, que possessin fi a la seva vida.

Va tenir encara un xic més de sort, si és que se'n pot dir sort, el carabiner Rafael Estartús i Invert, que resultà ferit quan fou afusellat per ordre de Saballs en el camp Gran del Candell el 19 de març de 1874. Li practicaren les primeres cures a l'hospital de Besalú⁴⁹ i quan estigué una mica estable fou traslladat a

⁴⁶ Quan es parla d'adobs a la teulada on pensa que la guerra va fer estralls.

⁴⁷ Arxiu Diocesà de Girona, Documents de l'hospital de Besalú, 3.025

⁴⁸ VIÑAS I ROIG, Pau. "Memòries de l'andreuenc Joan Viñas i Sánchez, soldat liberal a la darrera carlinada". *Revista Finestrelles*, núm. 3 (1991), p. 16-58.

⁴⁹ Arxiu Municipal de Besalú, Hospital, 1840-1966. El soldat sol·licita que li envïïn l'informe mèdic de la ferida però els administradors no poden trobar cap document segons diuen per haver-se perdut precisament perquè estaven en guerra.

l'hospital de Girona. Passat els anys va sol·licitar una compensació econòmica i va escriure a Besalú demanant l'informe mèdic, però a l'ajuntament no es conservava cap document de l'hospital.

Pels treballs de recerca de Xavier Valeri⁵⁰ sabem que els carlins van entrar a Besalú i van ocupar el turó de Santa Maria, on van instal·lar un canó amb el qual van bombardejar l'edifici del claustre del monestir de Sant Pere⁵¹ que s'havia habilitat com a caserna dels voluntaris de la Llibertat de Besalú i una part dels de Tortellà.⁵² La precisió de les bombes devia ser nul·la perquè novament s'han de fer reparacions a la teulada de l'hospital. A més de les reparacions a l'edifici, l'ajuntament s'hagué de fer càrrec de les despeses ocasionades pels soldats ferits o malalts d'ambdós bàndols. L'Estat s'havia compromès a pagar totes les despeses de les tropes però pel maig de 1886 la vila encara reclama les 429 pessetes que acrediten haver pagat i no fou fins al 1887 que el dipositarí dels fons de beneficència pot pagar al senyor Antonio de Ivero 4 pessetes amb 80 cèntims “*cuya cantidad es por sanguijuelas que pagó de su peculio particular para aplicar a las heridas durante la última guerra civil*”. Esteve Armen també cobra 10 pessetes amb 80 cèntims pel mateix concepte.⁵³

CONCLUSIÓ

Hem vist com de les paraules recollides en la donació al monestir de Sant Pere del comte bisbe Miró Bonfill, “per auxili de monjos i pobres”,

⁵⁰ VALERI, Xavier. “L'Arbre de la Llibertat de Besalú”. *Diari de Girona*, 29/28/2013. VALERI, Xavier. “Del Toix als Camps del Candell (1874). Restes testimonials del conflicte carlí”. *Annals del Patronat d'estudis històrics d'Olot i Comarca*, núm. 20 (2009) p. 213-226.

⁵¹ Arxiu Municipal de Besalú, llibres d'actes 1869 i 1870. Aguilar Navarro, Mariano. “Historia de la Casa de Besalú”. *Historia de la Congregación de las hijas del SSmo. e Inmaculado Corazón de María*, Barcelona, 1909, p. 539, les germanes han d'abandonar la casa de l'abadia on es van establir els voluntaris de la Llibertat. CLARÀ VALLÈS, Tura. “L'últim ús de la casa abacial de Sant Pere de Besalú”. *Circular d'Amics de Besalú i el seu comtat*, núm. 33, desembre 2010. El 24 de març de 1869 la vila demana poder utilitzar l'edifici de la casa de l'abat com a escola i casa dels mestres. També es proposa posar a la planta baixa una sala on aquarterar les milícies que estan de pas entre Olot, Figueres i Girona. El mes de juny de 1870 encara no tenen el permís oficial per ocupar la casa abacial, però la manca d'espai obliga a fer el trasllat i el quarter de les milícies que, a més, hi instal·laren el polvorí.

⁵² Una altra bomba hauria caigut a la casa de l'abat i l'efecte destructiu es va multiplicar quan van esclatar els explosius que els liberals hi guardaven i tot l'edifici va quedar en runes.

⁵³ Arxiu Municipal de Besalú, Hospital, 1840-1966.

n'hem fet l'origen d'un hospital. També hem vist com la construcció de l'edifici en unes terres que havien estat propietat del monestir benedictí ens porta a suposar que l'hospital és una fundació de dit monestir. A més, per donar validesa a aquest origen ens hem agafat al peu de la lletra els documents aportats pel visitador general de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense de 1616 on s'expliquen els precés de la Universitat de Besalú a l'abat perquè nomenés nous administradors i, al mateix temps, obviem tota la documentació del segle XII que recull el funcionament del dit hospital i que en cap moment ens faria pensar que estem davant d'un establiment benedictí, en el supòsit de no tenir els esmentats documents trobats pel visitador.

Sense voler negar la possibilitat d'una fundació benedictina —no hi ha cap document a favor ni en contra— és molt probable que un cop municipalitzat l'establiment, l'hospital quedés lligat a la canònica agustiniana de Santa Maria de Besalú que gaudiria del dret de visitar l'altar de Sant Julià.

Ens hauríem de preguntar si tindríem tants de dubtes sobre la propietat de l'hospital si l'església hagués estat construïda en un annex de l'hospital en comptes d'estar a l'interior. Potser en aquest cas veuríem més clar que la disputa que es va generar no era per saber qui era el propietari de l'hospital sinó que es discutia qui tenia el dret de visita de l'església.

Finalment, també hem vist que l'organització i funcionament de l'hospital s'ha mantingut igual en el decurs del temps: uns administradors es fan càrrec de les rendes de l'establiment, cobrant censals i lloguers, contractant hospitalers, pagant les despeses dels malalts i de manteniment de l'edifici, i un procurador que tenia cura de les causes en què l'entitat es veia implicada, tots sota la vigilància de la universitat o ajuntament de la vila.

DOCUMENTS DE L'HOSPITAL DE CAPELLADA

1. 4 de setembre de 1217 Guillem de Conc de Capellada i la seva esposa, Guillema, amb el consentiment del senyor Arnau de Torró, empenyoren a Joan, que habita a la casa dels malalts de Capellada, per 40 sous barcelonesos i dit Joan disposa que, en cas de morir abans que la vinya fos redimida, sigui de l'esmentada casa de malalts.

MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 89, núm. DCLXXXVIII; MIR DEL POZO, Francesc. *El centre Històric de Besalú. Estudi urbanístic* cita Nolasca de Molar, *Revista Pyrene*, p. 44; MARQUÈS, Josep Maria.

“Pergamins de Santa Maria de Besalú a l’Arxiu Diocesà de Girona”, núm. 80, *Annals del Patronat d’Estudis històrics d’Olot i comarca*, p. 264 i 265. MARQUÈS, Josep Maria, “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.), *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 119-121.

2. 12 d’agost de 1225 Meians en el testament nomena marmessors l’esposa Maria, el prior de Santa Maria de Besalú, Eimeric; el canonge de dita església, Bertran; Pere de Llanvera, Pere de Devesa, Bernat de Soler i el clergue Bernat de Bianya, i fa algunes deixes entre les que hi ha 12 diners a l’hospital de Besalú i als sani de Capellada.

MONSALVATJE I FOSAS, Francesc, *Colecció diplomàtica*, vol. XII, p. 102, núm. DCCXII. Arxiu Diocesà de Girona, CBD II, p. 102-103, núm. 713. MARQUÈS, Josep Maria. “Pergamins de Santa Maria de Besalú a l’Arxiu Diocesà de Girona”, núm. 90, *Annals del Patronat d’Estudis històrics d’Olot i comarca*, p. 266. MARQUÈS, Josep Maria, “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.), *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 119-121.

3. 16 de gener de 1256, Pere Ramon, carnisser de Besalú, en el testament pren per marmessor de les últimes voluntats l’esposa Beatriu, Ramon de Banyils, Bertomeu de Coma i el seu germà Berenguer. Fa hereves universals l’esposa Beatriu i la filla d’ambdós, Cecília, alhora que estableix algunes almoines a les esglésies de Besalú, al sani de Capellada, l’hospital de Besalú i altres.

Arxiu Diocesà de Girona, notari Ramon de Prat de Sant Pere de Besalú. MARQUÈS, Josep Maria, “Pergamins de Santa Maria de Besalú a l’Arxiu Diocesà de Girona”, núm. 158. *Annals del Patronat d’Estudis històrics d’Olot i comarca*, p. 282. MARQUÈS, Josep Maria. “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.), *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 119-121.

HOSPITAL DE LA MAGDALENA

1557, el bisbe Arias Gallego gira visita pastoral a la vila. L’esmentat hospital tenia 6 cambres i una renda de 6 lliures, però els administradors reconeixen que una part dels censals no es cobraven i asseguren que els predecessors havien donat uns comptes satisfactoris.

MARQUÈS, Josep Maria, “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.), *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003,

p. 24 i 119-121. Arxiu Diocesà de Girona, Visites Pastorals, bisbe Arias Gallego, (1557) f. CDLXIV

DOCUMENTS DE L'HOSPITAL DE POBRES DE BESALÚ

* Isabel Riquer a “Giraut de Bornelh en las obras de Ramon de Vidal de Besalú i Jofre de Foixà”, *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, vol. 42 (1989-1990), Barcelona, 1990, p. 161-184, diu “*Ramón Vidal aparece documentado sólo una vez en el año 1216 con motivo de la venta de unas casas al hospital de Besalú*” i dona per referència el llibre de Field Abrils, 1989, p. 17-21, nota 4.

1. 26 de febrer de 1212, Pere Ponç fa una donació a favor del dit hospital i a la procuradora Ramona d'una vinya situada a la parròquia de Sant Pere de Lligordà, al lloc dit el Puig de Cabanyils.

Biblioteca de Catalunya. Top. Perg. 485, núm. reg. 21.336.

2. 15 de juliol de 1222, Joan de Llorà, procurador de la casa de l'hospital de Besalú, fa donació a Joan Colell, a la seva esposa Berenguera i al fill d'ambdós, Pere Andreu, d'una peça de terra del lloc de Cabanyils.

Biblioteca de Catalunya. Top. Perg. 289, núm. reg. 12.565.

3. 12 d'agost de 1225 Meians en el testament nomena marmessors l'esposa Maria, el prior de Santa Maria de Besalú, Eiremic; el canonge de dita església, Bertran; Pere de Llavanera, Pere de Devesa, Bernat de Soler i el clergue Bernat de Bianya, i fa algunes deixes entre les quals hi ha 12 diners a l'hospital de Besalú i als sani de Capellada.

MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 102, núm. DCCXII. Arxiu Diocesà de Girona, CBD II, p. 102-103, núm. 713. MARQUÈS, JOSEP MARIA. “Pergamins de Santa Maria de Besalú a l'Arxiu Diocesà de Girona”, núm. 90, *Annals del Patronat d'Estudis històrics d'Olot i comarca*, p. 266. MARQUÈS, Josep Maria, “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.), *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 119-121.

4. Bernat de *Beluespre* (1228), militar de l'exèrcit de Mallorca, disposa que si morís durant la conquesta de l'illa es doni cinc sous a l'hospital.

MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 115, núm. DCCXXXI.

5. L'any 1235 és el clergue Joan de Sant Martí de Capellada qui testa una petita quantitat de diners a l'hospital.

MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 124, núm. DCCLV. FERNÁNDEZ I CUADRENCH, Jordi. “Hospital de Sant Julià”. *Catalunya Romànica*, vol. IV, p- 213-214. Arxiu Diocesà de Girona, CDB II, p. 102-103, núm. 713. Arxiu Diocesà de Girona, CDB II, p. 102-103, núm. 713.

5, bis. 8 de juliol de 1242, Pere “de Gamali” de Girona, ven a Pere Bernat de Castre, procurador de l’hospital de pobres de Besalú, una vinya situada a Cabanyils, a la parròquia de Sant Pere de Lligordà, que es té per l’hospital. Preu 250 s.

Biblioteca de Catalunya, núm. Registre: 21.123; topogràfic: Perg. 479.

6. 16 de gener de 1256, Pere Ramon, carnisser de Besalú, en el testament pren per marmessor de les últimes voluntats l’esposa Beatriu, Ramon de Banyils, Bertomeu de Coma i el seu germà Berenguer. Fa hereves universals l’esposa Beatriu i la filla d’ambdós, Cecília, alhora que estableix algunes almoines a les esglésies de Besalú, al sani de Capellada, l’hospital de Besalú i altres.

Arxiu Diocesà de Girona, notari Ramon de Prat de Sant Pere de Besalú. MARQUÈS, JOSEP MARIA. “Pergamins de Santa Maria de Besalú a l’Arxiu Diocesà de Girona”, núm. 158, *Annals del Patronat d’Estudis històrics d’Olot i comarca*, p. 282. MARQUÈS, Josep Maria, “Els hospitals de les comarques gironines”. Reventós i Contí (dir.), *Història dels hospitals de Catalunya*. Barcelona, 1999-2003, p. 119-121.

7. 12 de maig de 1280, Bernat, hospitaler de l’hospital de Besalú, confirma a Barcelona, filla de Guillem Manyà de Besalú, una casa del carrer de Sant Vicenç de dita vila que té per l’hospital. La casa té un cens de 5 quartons d’oli i 16 diners.

Biblioteca de Catalunya, Top. Perg. 588, núm. reg. 25.192.

8. 1284, l’hospitaler Bernat confirma a Maria, també filla de Pere Manyà de Besalú l’esmentada casa que la seva germana Barcelona l’hi ha deixat al testament i reconeix haver rebut 5 sous.

Biblioteca de Catalunya. Top. Perg. 588, núm. reg. 25.192.

9. Arnau de Bellacara, hospitaler de Besalú, el 19 de juliol de 1295, fa establiment a favor de Joan de Bac, natural de Sant Martí de Serra però que vivia a Besalú, i a la seva muller Guilla d’unes cases que l’hospital té a Sant Vicenç de Besalú, per un cens de 6 sous per l’hospital i un altre de 16 diners pel rei.

Biblioteca de Catalunya. Top. Perg. 479, núm. reg. 20.626

10. 30 de setembre de 1295, Arnau de Bellacara fa establiment a Joan Pujol de la peça de terra que l’hospital encara té a Cabanyils, parròquia de Lligordà.

Biblioteca de Catalunya. Top. Perg. 169, núm. reg. 16.280.

11. 2 de desembre de 1297, el nou hospitaler, Perpinyà Vilela, fa establiment del dit terreny de Cabanyils a Guillem Burgés de Besalú.

Biblioteca de Catalunya. Top. Perg. 400, núm. reg. 20.373. Arxiu Diocesà de Girona, notari Ramon de Prat.

12. 24 d'octubre de 1304, Arnau de Dou, hospitaler de Besalú, renova a Bernat Ferrer l'establiment d'una casa del carrer de Sant Vicenç que té per l'hospital i li redueix el cens de 5 a 3 quartons d'oli.

Biblioteca de Catalunya, Top. Perg. 588, núm. reg. 25.192.

13. 3 de novembre de 1316, Bernat de Noguera de Besalú fa una deixa a favor de l'hospital de Besalú.

Arxiu Diocesà de Girona.

14. Llicència concedides a l'hospital per demanar caritat.

Arxiu Diocesà de Girona, llicències Q-3 i Q-5. S'atorguen noves llicències l'any 1447, 1478 i 1480.

15. En el testament d'Antoni Fàbrega, prevere de Besalú, fet l'any 1545, hi ha una deixa per dotar una habitació i un llit a l'hospital de Besalú.

Arxiu Diocesà de Girona, Ing. 241 II Desp. 229 II

16. Any 1555 Guerau Masó, prevere francès de Cannat (bisbat de Clermont), que serveix a l'església de Beuda, funda un llit a l'hospital de Besalú.

Arxiu Diocesà de Girona, Ing. 147 II. Desp. 99II.

17. "Memorias per provar que la església del hospital de Besalú està subjecta al abat y monestir de Sant Pere de Besalú, y te allí no solament lo espiritual; pro encara lo temporal, civil y criminal.

Pera fundar i corroborar esta veritat se ha de pressuposar que lo compte Mirón, compte de Besalú i bisbe de Girona fundà aurá alguns cents anys est monestir y despres lo dotà de una part de sa renda y heretat que tenia en la vila de Besalú, ço es, desde la boca del Ganganell fins al portal ques diu de de Portaguera, que desde allí va per lo camí de Fornells y arriba a la pedra Carola, ques prop de las passerres qui van a Sant Farriol; després torna per la ribera y va a la matexa boca del Ganganell.

Al mix desta donació es lo hospital dels pobres de Besalú y no vol lo compte y bisbe de Girona que ningún arcabisbe hi tinga poca ni molta dominació dins lo districte de dita donació, ni ningun rey, ni princep.

Fou confirmada dita donació per quatre pontificis, ço es, dos pontificis Innocentius, y Benet papa y Climent saté y per quatre reis de Aragó y comptes de Barcelona. De aquí es que dins de esta donació noi ha pam de terra que

no sia del monestir, tant las cases y heretats com també la ribera de Fluvià, molins, rechs y qualsevol altre cosa ques trobi dins la donació.

Y fa com est proposit que en lo nay 1336, en las calendas de septiembre, se juntaren los jurats y consell de Besalú á so de trompeta en la esglesia de Sant Vicens, pera suplicar al abat de Besalú, ques deia Fra Beranguer, pera que fos servit de provehir de hospitaler per lo hospital de Besalú que estava sense govern, y lo abat oida la petició de part dels jurats y vila de Besalú, provehí á Bernat de Puig de Fornells, per hospitaler y rector per lo hospital de Besalú. Lo dit abat li posá lo habit de hospitaler, beneintlo, conforme lo llibre anitquíssim dest monestir; i dit hospitaler li prometé obediencia, pobresa y castedat; que donaria fe al compte i al abat de tota la hisenda y administració de l'hospital; y en continent, lo notari, jurats y dos monjos, per ordre de dit abat, anaran al hospital, ço es, fra Bofill Puig, camarer, fra Bernat Despinant, sacristá y lo posaren en posesió donant las claus y inventari de tots los bens del hospital.

Fa altre acta de 9 de las calendas de desembre, any 1334, que vacant la rectoria, ofici de hospitaler per mort de una tal Dulcia, hospitalera, suplicaren los jurats y consell de Besalú al abat ó son vicari general, ques servis de provehir en lloch de la morta a Guillerma de Camps, de la parroquia de Montagut, y dit vicari general del abat la feu hospitalera, prometentli ella obediencia, pobresa, castedad, y que li promet que li donará fael y lleal compta de tota la administració y hisenda del hospital; y en continent anaren al hospital y en presencia dels jurats donaren los monjos posesió del hospital á dita Guillerma de Montagut. Fa mes avant la bendició ques troba en lo llibre antiquíssim del monestir ab que lo abat beneeix lo hospital y que li promet obediència y se li serà fael y lleal a dit abat y al hospital.

Fa més avant la bendició ques troba en lo llibre antiquíssim del monestir ab lo que lo Abat beneeix lo hospitaler, i que li promet obediencia y que li serà fael y lleal a dit abat y al hospital

Fa pera proves que está en posesió dit abat de governar dit hospital, las moltes licencias que han donades los abats als batlles de Besalú pera que anassen escorquellar y nos fiasen de alguns homens y dones ques temia que no aguesan robat o feta alguna cosa indecent al hospital; y los monjos hi son anats moltes vegades per atraurá la gent del hospital, conforme se troba en moltíssims testimonis... y lo balle ha demanada moltes vegades llicencia al abat per regonexer lo hospital y lo dit abat li ha donada conforme consta en poder de Pere Miquel notari de Besalú.

Consta ab escritura feta ab lo abat Gordiola, any 1599, que sent dit abat visitador general de la Ordre, visitant lo monestir de Besalú, visitá també lo hospital dels pobres de Besalú, com la esglesia, súbdita a dit monastir.

Consta ab altra venta feu fra Jaume Duquetriu S. T. D. paborde de Aga, juntament ab Fra Bartomeu de Montagut, abat de Banyoles, á las horas visitador general, que visitán lo monastir de Besalú, visitaren lo hospital com á esglesia súbdita á dit monestir. Fou en lo any 1603.

Consta ab altre acta de visita feu fra don Pedro Puigmarí, las horas abat de Amer y visitador general de la Ordre, que visitant lo monestir de Besalú visita la esglesia de lo hospital com a esglesia súbdita a dit monestir, y fou en lo mes de desembre del any 1611.

En sa virtut pot lo Sr. Bisbe enviar asi persona de confiança y pendre informació dels homens de Besalú que noy ha ningú dells que no diga lo sobradit”.

Jo fra Joan de Gordiola, abat de Nostra Senyora de Ripoll, fas fé ab las present com en lo mes de mars de 1599, essent jo abat de Sant Salvador i visitador general del Orde, visitant lo monestir de Sant Pere de Besalú, visití també la esglesia del hospital dels pobres de Besalú sens contradicció ninguna, com a esglesia depenent de dit monestir, conforma mes llargament se veurà en nostra visita en lo arxiu de la Religió y assí ho firma de ma sua pròpia i segellat ab mon sello vuy 10 de Janer de 1616.= Lo abat de Ripoll, Fr. Joan Guardiola. = Hay un sello.”

MONSALVATJE I FOSAS, Francesc. *Colección diplomática*, vol. XII, p. 393-396, núm. MCCCXXVII.

18. 21 de gener de 1621, Eudald Cassà de Juvinyà i la seva esposa Rafaela venen un censal de 74 sous a carta de gracies a l'hospital de Besalú per 74 lliures.

Arxiu Diocesà de Girona, Pies Memòries, Juvinyà I, 59.

19. 26 de març de 1639, el bisbe va anul·lar les llicències de predicar de Domènec Vilalta Op. per haver-la demanat a l'abat de Sant Pere per predicar a la capella de l'hospital d'aquest lloc. A continuació manà als jurats que no deixessin predicar a ningú a l'hospital sense la llicència del bisbe.

Arxiu Diocesà de Girona, Llibre U-244, f. 145.

INVENTARI DE 1867

1 Colchón grande de lana	1 Cucharero de barro
2 Colchones pequeños de lana	6 Cubiertos de madera
1 Colchón pequeño de crin	2 Cántaros
1 Colchón pequeño de Pelo	9 Fundas de almohada
8 Almohadas de lana	3 Fundas con guarnición
1 Almohada de plumas	1 Toalla de dar el viatico
20 Sábanas de 1er uso	5 Toallas
20 sábanas de 2º uso	12 Servilletas
47 Sábanas de 3er uso	2 Manteles
7 Flasadadas	12 Camisas nuevas de hombre
6 Jorreres	7 Camisas nuevas de viejas
17 Gergones	10 Camisas de mujer
13 Sillas	2 Tricots
1 Caja y bracer	5 Gorros de dormir
1 Calentador de camas	6 Pañuelos de bolsillo
1 Tablero de escribir recetas médico	7 cubre camas uno de ellas de seda
1 Cocina	1 Parrillas
1 Tabal de calentar ropa	1 Torrapan
6 Platos inferiores	6 Escudillas
1 Palancana inferior	1 Tañadora
6 Jícaras inferiores	1 Sabatroa

INVENTARI DE 1869

11 Almohadas de lana	20 Fundas de almohada, tres de ellas con guarnición
1 Almohada de pluma	1 Toalla de dar el viático
1 Cochón grande de lana	5 Toallas
2 Cochones pequeños de lana	12 Servilletas
1 Colchón pequeño de crin	3 manteles
1 Colchón pequeño de pelo	12 Camisas nuevas de hombre
20 Sábanas de primer uso	6 Camisas viejas de hombre
20 Sábanas de segundo uso	10 camisas de mujer
47 Sábanas de tercer uso	2 Tricots
7 Mantas (Flasadadas) de algodón	13 gorros de dormir
6 Mantas (Borraras) de hilo	6 Pañuelos de bolsillo
18 Gerones pequeños	

1 cubre camas de seda	1 Calentador de camas
5 cubre camas de algodón	1 Taquilla
1 Surtido completo de trapos de hilos y vendas y hilos	1 Cocina inútil
13 sillas	1 Tabal de calentar ropa
1 Caja y bracero	6 Platos
	1 camilla

REGLAMENTO DEL SANTO HOSPITAL DE BESALÚ. 1906

Art. 1. Para el ingreso de enfermos en el Santo hospital será condición precisa el ser vecino de esta villa, o llevar cuando menos dos años de residencia en esta.

Art. 2. Los que no reuniendo las antedichas condiciones hayan de ingresar por cualquier accidente en el hospital, serán conducidos dentro del tercer día al Provincial.

Art. 3. Las estancias de los vecinos no podrán exceder de sesenta días.

Art. 4. Los que a consecuencia de riñas ingresen en el hospital, sólo permanecerán en él el tiempo que fija la ley para la calificación del hecho. En este caso, el que resulte culpable deberá abonar las estancias establecidas o en todo caso la familia del enfermo.

Art. 5. Dentro de tercer día deberán acreditar los enfermos su vecindad, mediante papeleta que facilitará la secretaria del ayuntamiento; que son pobres y no tienen parientes que por la ley deban y puedan prestarles alimentos.

Art. 6. Los enfermos que no sean pobres podrán nombrar a sus costas el facultativo que tengan por conveniente para su asistencia previo conocimiento del titular de esta.

Art. 7. Los enfermos que sean pobres deberán abonar en concepto de estancia una peseta con cincuenta céntimos por cada día.

Art. 8. El vocal de la Junta con el cargo de Administrador, cual cargo se renovará cada dos años dentro la primera semana del año correspondiente (como todos los de la Junta), vendrá obligado a lo siguiente:

1º Dar la orden de entrada de los enfermos

2º Disponer la visita facultativa y hacer cumplir por los enfermos cuanto por el titular se ordene, y avisar a las señoras de la comisión benéfica del hospital, que por turno corresponda.

3º Extender los vales para el suministro de alimentos

4º Avisar al reverendo cura párroco o a un lugarteniente para que visite al nuevo enfermo y le preste los auxilios espirituales, si menester fuere.

5º Dar la orden de salida de los enfermos y disponer su traslado al hospital provincial según el caso, previo escrito del titular en que manifieste hallarse el enfermo en condiciones para ello; extender la respectiva papeleta para su constancia en el acto del ingreso en el provincial, y otra para la alcaldía que librará la correspondiente papeleta de bagaje.

6º Llevar un libro de entrada, estancia y salida de enfermos con sus nombres y apellidos, naturaleza, y demás circunstancias pertinentes.

7º Llevar el inventario de las existencias del hospital.

8º Sellar con el del hospital todas las fórmulas que se despachen para los enfermos del mismo establecimiento.

Art. 9. Los vales y fórmulas despachadas serán presentados al depositario de la Junta dentro del trimestre y serán abonados al acto, si los fondos lo permiten.

Art. 10. El depositario deberá llevar el cargo y data de los fondos del hospital y rendir su cuenta al celebrarse la sesión ordinaria de la junta, que será dentro los tres últimos días de cada trimestre.

Art. 11. Caso de hallarse agotados los fondos del hospital, y por circunstancias especiales fueran menester, se dará conocimiento al cabildo, previo acuerdo de la junta para que acuerde se faciliten con cargo al capítulo de beneficencia del presupuesto municipal.

Art. 12. Cada semestre se presentará por el depositario al ayuntamiento la cuenta de caja.

Art. 13. El secretario de la Junta, que lo será el del ayuntamiento, deberá llevar en debido forma el libro de actas, redactar cuantos documentos fueran menester y presentar al ayuntamiento dentro la primera semana del año una memoria de cuanto ha realizado la Junta durante el año último.

Art. 14. Cualquier vocal de la Junta podrá pedir sesión extraordinaria, siempre que lo crea conveniente, y el presidente deberá convocarla con veinticuatro horas de antelación.

Art. 15. Las sesiones serán válidas cuando concorra mayoría absoluta de vocales.

Art. 16. Los acuerdos de la Junta serán ejecutivos cuando fueren tomados por mayoría absoluta de asistentes al acto.

Art. 17. Caso de ocurrir una vacante de vocal elegible, se dará conocimiento a la Corporación municipal para que proceda a nueva elección.

Art. 18. La resolución de las deudas que pudiera ofrecer la ejecución de

este reglamento y su interpretación y cuando no esté previsto en el presente, será de la exclusiva competencia de la Junta.

Besalú, 1º febrero 1906

El presidente: Lamberto Font

El secretario: Francisco Torrella

Los vocales: Antonio Bassols, presbítero Miquel Prat, presbítero; Domingo Buada, Juan Ros, Juan Matlleu.

REGLAMENTO DE LA COMISIÓN BENÉFICA DE SEÑORAS DEL SANTO HOSPITAL DE BESALÚ. AÑO 1906

Art. 1. La comisión se compondrá de cuatro señoras de la localidad.

Art. 2. Mensualmente se repartirán por turno de dos a dos el servicio benéfico del hospital.

Art. 3. Estará a su cuidado disponer el aseo del establecimiento y limpieza y reparación de las ropas.

Art. 4. Cuidarán del buen trato de los enfermos.

Art. 5. Se pondrán de acuerdo con el administrador del hospital en todo cuanto atañe a la parte económica del establecimiento.

Besalú 1º febrero 1906.

El presidente: Lamberto Font

El secretario: Francisco Torrella

Los vocales: Antonio Bassols, presbítero Miquel Prat, presbítero; Domingo Buada, Juan Ros, Juan Matlleu.

REGLAMENTO QUE LA JUNTA DEL SANTO HOSPITAL DE ESTA VILLA FORMULA PARA EL RÉGIMEN DE LAS HERMANAS RELIGIOSAS FRANCISCANAS ALBERGADAS EN DICHO HOSPITAL DE ACUERDO CON LA SUPERIORA DE LAS MISMAS [ESBORRANY]

Art. 1. El objeto de las indicadas religiosas es la asistencia y cuidado de enfermos, ya sean estos en los domicilios particulares de los mismos como ingresados en el hospital.

Art. 2. La asistencia en los domicilios particulares se efectuará de noche, desde las 9 de la misma a las 5,40 de la mañana del día siguientes. De día de 8 a 12 de la mañana y de 2 a 6 de la tarde. (Ratllat "en invierno y desde las ()

a las () en verano, desde 1º de abril a 30 setiembre y como el resto del año. El trabajo o servicio de día comprenderá de () a () de la mañana y de 2 a () de la tarde.

Art. 3. La remuneración que por tales servicios percibirán las expresadas señoras, será dos pesetas por cada noche e igual cantidad por el servicio diurno en las referidas horas.

Art. 4. Por lo que hace referencia al cuidado de enfermos que se alberguen en el hospital deberán tenerse en cuenta las disposiciones del reglamento aprobado por la junta en 1 de febrero de 1906, si bien que aumentando el precio de las estancias, cuando procede, en un () % del fijado en dicho reglamento, debido al aumento sufrido en todos los artículos y trabajos.

Art. 5. En atención a los legados o donativos hechos al expresado hospital ya por particulares como por el ayuntamiento de esta villa, para la asistencia de enfermos pobres y que han de percibir las expresadas religiosas, éstas estarán obligadas, cuando haya algún pobre enfermo en la localidad, ya sea albergado en el hospital como en el domicilio a que una de las mismas preste los servicios gratuitos a la indicada casa o enfermo, en las horas ordinarias fijadas anteriormente en este reglamento para los demás enfermos en general, sin que pueda comprometerse a ejercer otros servicios o trabajos con preferencia a éstos mientras no estén atendidas las del indicado enfermo.

[Espai en blanc]

Si en la población no tuvieran las indicadas hermanas trabajo u ocupación para el cuidado de enfermos y se les presentase ocasión para realizarlo en alguna localidad inmediata, podrán acudir a ello en las condiciones que les convengan, si bien con la obligación de dejar tal servicio tan luego fueran necesarias en esta villa, aun cuando no hubieren terminado el que practicaban

[En un full a part]

Los gastos de reparaciones para la conservación del edificio deben correr a cuenta del ayuntamiento.

Al ingresar un enfermo al hospital los gastos de medicinas y alimentación deben correr a cuenta de la Junta.

Si por cualquier motivo conviniera que las hermanas abandonaran el edificio debe avisarse con seis meses de anticipación.